Tweede Kamer der Staten-Generaal 2

Vergaderjaar 2014–2015

21 501-07 Raad voor Economische en Financiële Zaken

Nr. 1250 LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 21 april 2015

De vaste commissie voor Financiën heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Financiën over de brief van 13 april 2015 inzake het Nederlandse Stabiliteitsprogramma 2015 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1249). De Minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 20 april 2015. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Duisenberg

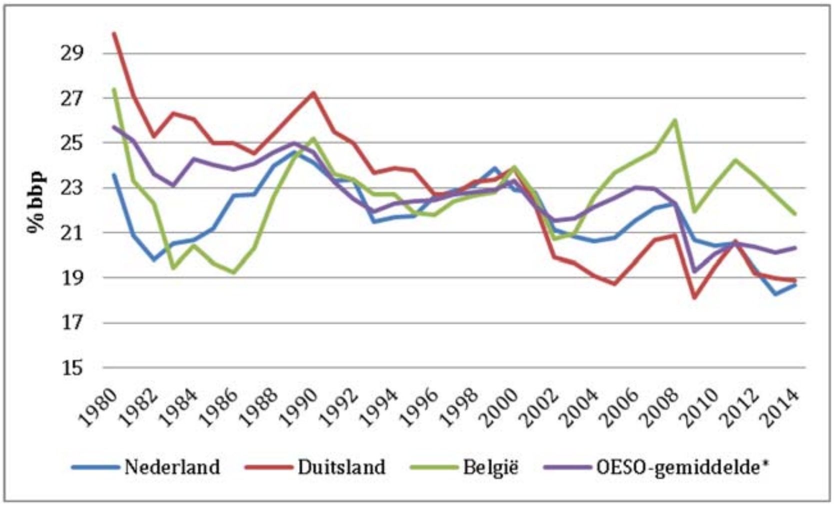
De adjunct-griffier van de commissie,
Van den Eeden

kst-21501-07-1250
ISSN 0921 - 7371
’s-Gravenhage 2015

1
Kunt u een overzicht geven van de ontwikkeling van de investeringen ten opzichte van het bbp voor Nederland, van de ons omringende landen en van de OESO-landen voor de periode 1980 tot heden?

Figuur 1 geeft een overzicht van de ontwikkelingen van de investeringen ten opzichte van het bbp voor Nederland, Duitsland, België en het gemiddelde van OESO-landen voor de periode van 1980 tot heden.

Figuur 1: Investeringen in lopende prijzen als percentage van het nationaal inkomen

Bron: IMF World Economic Outlook Database.
N.B. het cijfer voor OESO-lidstaten is gewogen op basis van het bbp in 2014.
OESO-lidstaten Chili, Slovenië, Slowakije en Tsjechië zijn niet in de figuur opgenomen omdat in de gebruikte database voor deze landen geen data beschikbaar is vanaf 1980.

2

Wat is de ontwikkeling van de arbeidsinkomensquote over 2015–2018?

De arbeidsinkomensquote komt in 2015 en 2016 naar verwachting uit op respectievelijk 78,2 en 78,4 procent, op basis van het Centraal Economisch Plan van het CPB. Er is voor de jaren 2017 en 2018 geen recente inschatting van de arbeidsinkomensquote door het CPB beschikbaar.

3
Klopt het dat er niet voorzien is in enige belastinghervorming of belastingverlaging in 2016 in deze concept begroting?

Voor het begrotingsjaar van 2016 vindt in augustus 2015 de belangrijkste besluitvorming plaats voor wat betreft de inkomstenkant van de begroting. Het Stabiliteitsprogramma is gebaseerd op het beleid zoals vastgelegd in de Miljoenennota 2015. Het Stabiliteitsprogramma betreft een update van de Miljoenennotaraming op basis het meest recente macro-economisch beeld van het CPB (CEP2015).

4
Hoe duidt u de opmerking van de Raad van State dat er geen ruimte is voor nieuw beleid in 2016?

De Afdeling advisering heeft haar beoordeling gebaseerd op de cijfers over de overheidsfinanciën uit het CEP 2015. Zij komt tot de conclusie dat het beeld uit het Stabiliteitsprogramma voldoet aan de Europese

begrotingsregels. Het kabinet onderschrijft deze beoordeling van de Afdeling advisering. Op dit moment vindt de begrotingsvoorbereiding voor 2016 plaats. Daarbij is het uitgangspunt dat nieuw beleid dient te worden ingepast binnen het bestaande uitgavenkader.

De Raad van State wijst in zijn beoordeling ook op de mogelijkheden voor landen die structurele hervormingen doorvoeren met positieve effecten op de overheidsfinanciën op langere termijn. Dan geven de Europese begrotingsregels meer flexibiliteit bij het toepassen van de regels. Zie ook vraag 7 en 8.

5
De Raad van State adviseert om ramingen in het vervolg ook systematisch te voorzien van risico-analyses met bandbreedtes, neemt u dit advies onverkort over?

Het Stabiliteitsprogramma is in de eerste plaats gebaseerd op ramingen van het CPB. Het CPB benoemt risico's en presenteert fan charts in het CEP 2015. Het kabinet benadrukt hierbij de onafhankelijkheid van de ramingen door het CPB.

6
Kunt u in de beantwoording van de feitelijke vragen de ontwikkeling van het begrotingstekort zoals u zich dat voor u ziet in 2016 en verder weergeven aan de hand van «fan charts» en deze aan de Kamer sturen, zoals ook het CPB in CEP 2015 heeft gedaan?

Het CPB heeft in het CEP 2015 een fan chart gepresenteerd van het EMU-saldo tot en met 2016 (zie hiervoor pagina 11 van het CEP 2015). De raming van het EMU-saldo door het CPB loopt niet verder dan 2016. Er zijn derhalve geen fan charts beschikbaar voor de jaren na 2016.

7
Bent u voornemens het EMU-saldo in 2016 te laten verslechteren tot -1,9% bbp? Waarom is dit voornemen niet opgenomen in het Stabiliteitsprogramma?

Het CEP 2015 bevat de eerste raming voor het EMU-saldo van 2016. De ramingen uit het CEP 2015 zijn de basis voor het Stabiliteitsprogramma. Tevens worden de ramingen gebruikt voor de voorjaarsbesluitvorming over de ontwerpbegroting voor 2016. Hierbij is het handhaven van het uitgavenkader het uitgangspunt. Dit betekent dat nieuw beleid dient te worden ingepast binnen het bestaande uitgavenkader. De Miljoenennota 2016 wordt gebaseerd op de MEV-raming van het CPB. Middels het Draft Budgetary Plan zal de Europese Commissie geïnformeerd worden over de ontwerpbegroting 2016.
In het Tweede Kamerdebat op 11 maart jongstleden heb ik aangegeven dat het saldopad van het Regeerakkoord leidend is (Handelingen II 2014/15, nr. 62, item 10). In het saldopad van het Regeerakkoord komt het EMU-saldo in 2016 uit op -1,9%. In het CEP 2015 raamt het CPB in 2016 een EMU-saldo van –1,2%. Dit verschaft vooralsnog ruimte ten opzichte van het saldopad van het Regeerakkoord. Indien deze ruimte ontstaat, dan ligt voor het kabinet de prioriteit bij de herziening van het belastingstelsel. Zie ook vraag 8.

8
Welke afspraken uit het Stabiliteits- en Groeipact zijn van toepassing op het feitelijke en structurele begrotingssaldo? Onder welke voorwaarden is er in deze afspraken ruimte om het

feitelijk en structureel saldo in 2016 te laten verslechteren ten opzichte van de raming in het Stabiliteitsprogramma?

Ten aanzien van het feitelijke tekort geldt nog steeds de norm van 3%. Daarnaast stelt de preventieve arm, waarin Nederland zich bevindt sinds het ontslag uit de buitensporigtekortprocedure in 2014, eisen ten aanzien van het structureel saldo. Dat dient in lijn te zijn met de middellangetermijndoelstelling (MTO) van –0,5%. Parallel hieraan mogen de gecorrigeerde uitgaven niet harder stijgen dan een referentiewaarde voor de potentiële groei op de lange termijn. (uitgavenregel). De Europese Commissie heeft aangekondigd bij de Lenteraming de referentiewaarde te willen updaten. Nederland hanteert in dit Stabiliteitsprogramma de huidige referentiewaarde. In het Stabiliteitsprogramma zal ter verduidelijking een voetnoot worden opgenomen met die strekking.

De Europese Commissie heeft op 13 januari jl. een mededeling gepubliceerd over flexibiliteit in het Stabiliteits- en Groeipact. Lidstaten in de preventieve arm kunnen hierin onder bepaalde voorwaarden afwijken van de MTO of het pad naar de MTO toe.

Voor lidstaten in de preventieve arm die structurele hervormingen doorvoeren, bestaat ook de structurelehervormingsclausule. Deze biedt de mogelijkheid om meer ruimte te krijgen in de preventieve arm wanneer dit bijdraagt aan de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op de lange termijn. De aangekondigde belastingstelselherziening zou afhankelijk van de vormgeving aan de eisen van deze clausule kunnen voldoen.

Indien als gevolg van de stelselherziening in de eerste jaren een te grote afwijking van de MTO-doelstelling voor het structureel saldo zou resulteren, en de stelselherziening voldoet aan de eisen die aan de clausule worden gesteld, zal een beroep worden gedaan op de structurelehervormingsclausule in het Stabiliteits en Groeipact. In dat geval zal het kabinet wanneer de stelselherziening nader is uitgewerkt de benodigde informatie aan de Commissie verstrekken. Ik zal hiertoe ter verduidelijking in het SP een passage met bovenstaande strekking opnemen.

9
Deelt u de opvatting van de Raad van State dat de «meevaller» ten opzichte van de ramingen bij de start van het kabinet nodig is om invulling te geven aan de begrotingsafspraken in de preventieve arm van het Stabiliteits- en Groeipact, waardoor er geen extra beleidsruimte is?

Zie antwoorden bij vraag 4, 7 en 8

10
Hoe verhoudt de geschatte ontwikkeling van de investeringen (tabel 2.2) zich tot de prognose voor de investeringen van het IMF in de WEO van 14 april? In het bijzonder ook de private investeringen?

Zoals het CPB in het CEP 2015 aangeeft, groeien de investeringen vanaf 2014 weer na krimp in 2012 en 2013. De investeringsgroei bedraagt 3,8% in 2015 en 4,5% in 2016, terwijl de gemiddelde investeringsgroei over de periode 1970–2014 1,7% bedraagt. De geraamde investeringsgroei voor 2015 en 2016 is dus zeker niet laag in vergelijking met de gemiddelde investeringsgroei in de periode 1970–2014. Het IMF geeft geen ramingen voor de groei van de investeringen voor Nederland.

11
Wat is de invloed van het herstel op de huizenmarkt op het herstel van de particuliere consumptie? Hoe hard werkt de toename in het eigen woning-vermogen door in consumptie?

Het CPB beschrijft in het CEP 2015 dat het herstel van de particuliere consumptie gelegen ligt in verbetering van de koopkracht. Volgens het CPB is het herstel van de particuliere consumptie dus niet primair een gevolg van het herstel op de woningmarkt. Maar dit betekent ook dat de woningmarkt geen rem meer zet op het herstel van de particuliere consumptie.

12
Blijft het EMU-saldo in 2016 -1,2% zoals u aan de Europese Commissie door geeft of heeft u een ander tekort in gedachte?

Zie antwoord bij vraag 7.

13
Op basis van welke gaswinning is de begroting voor 2016 gebaseerd? Dus hoeveel m^3 gas wordt er in 2015 en 2016 gewonnen volgens de stukken die aan de commissie gestuurd zijn?

In de gasbatenraming wordt in 2015 63 miljard kubieke meter gas gewonnen, waarvan 39,4 miljard kubieke meter uit het Groningenveld. In 2016 gaat het om 61 miljard kubieke meter, waarvan 39,4 miljard kubieke meter uit het Groningenveld.

14
Met welke gasproductie in miljarden m^3 houdt u rekening in 2015 en 2016?

Zie antwoord bij vraag 13.

15
Hoe groot in miljarden euro's is de tegenvaller op de lagere gasprijs in 2015 en 2016?

Bij Miljoenennota 2015 was de verwachte gasprijs 24 ct/m^3 in zowel 2015 als 2016. Bij het opstellen van het CEP 2015 is uitgegaan van een gasprijs van 21 ct/m^3 in 2015 en 22 ct/m^3 in 2016. Als er bij het opstellen van de Miljoenennota 2015 was uitgegaan van de prijzen die nu verwacht worden voor 2015 en 2016 waren de aardgasbaten 1,6 miljard euro lager geraamd in 2015 en 1,5 miljard euro lager in 2016. Het is belangrijk voor ogen te houden dat er sinds de raming van de Miljoenennota ook andere verwachtingen aangepast zijn, zoals de winningsvolumes.

16
Welke beleidsuitgangspunten hanteert u bij de raming van de gasbaten in 2015 en 2016?

De verwachte gasprijs bedraagt 21 ct/m^3 in 2015 en 22 ct/m^3 in 2016. De olieprijsverwachting is overgenomen van het CPB-scenario en bedraagt 53,2 dollar per vat in 2015 en 62,1 dollar per vat in 2016. Het verwachte productievolume bedraagt 63 miljard kubieke meter in 2015 en 61 miljard kubieke meter in 2016.

17
Bent u van plan om het structureel saldotekort van –0,5% uit de middellangetermijndoelstelling (MTO) in 2015 of 2016 te overschrijden?

Zie antwoord bij vraag 7.

18
Stelt u zich (gezien begrotingsspelregel 6) nog steeds op het standpunt dat lastenverlichting alleen mogelijk is als het structurele MTO EMU-saldo boven de 0% is? En dat er dus met de huidige raming MTO EMU-saldo voor 2016 geen extra ruimte is voor lastenverlichting op basis van meevallers?

Zie antwoord bij vraag 7.

19
Als de verbetering van het structurele saldo ten opzichte van de vorige raming vooral het gevolg is van verbetering van het feitelijke EMU-saldo, zal dan een verslechtering van het feitelijke EMU-saldo ook tot een verslechtering van het structurele EMU-saldo leiden?

Het structureel saldo schoont het feitelijk EMU-saldo voor de invloed van eenmalige maatregelen en de stand van de conjunctuur. Een verslechtering van het feitelijke EMU-saldo leidt daarom tot een verslechtering van het structureel saldo voor zover deze niet wordt veroorzaakt door eenmalige maatregelen en/of economische achteruitgang.

20
Gaat u nog maatregelen nemen om de overheidsuitgaven minder te laten stijgen dan de 0,9% in 2016 die u nu voorstelt gezien het feit dat dit wel erg dicht tegen het maximum van 1,0% zit?

Volgens de uitgavenregel mogen de gecorrigeerde uitgaven niet sneller stijgen dan de potentiële groei van de economie. In het Stabiliteitsprogramma is rekening gehouden met de nu geldende referentiewaarde voor potentiële groei van 0,9%. Volgens het CEP 2015 stijgen de gecorrigeerde overheidsuitgaven in 2016 met 0,7%, waarmee Nederland voldoet aan de uitgavenregel.

Momenteel wordt in het kader van de voorjaarsbesluitvorming gewerkt aan de totstandkoming van de begroting voor 2016. Hierbij is het handhaven van het uitgavenkader het uitgangspunt.

21
Aangezien de ruimte voor extra overheidsuitgaven zo goed als beperkt is, betekent dit dat er geen extra ruimte is voor extra middelen voor Defensie?

Zie antwoord bij vraag 7.

22
Waarom is er voor gekozen geen scenario voor een langduriger lage rente/deflatie op te nemen?

De economische raming kent meerdere onzekerheden, zoals bijvoorbeeld beschreven in het Centraal Economisch Plan 2015 (blz26/27). Veel van deze onzekerheden lopen voor de open Nederlandse economie via de wereldhandel, vandaar dat dit scenario is gekozen.

23
Zijn de cijfers voor het actuele EMU-saldo zoals weergegeven in tabel 4.1 voor 2016 ook het financiële kader dat u voor de miljoenennota 2016 gaat gebruiken, of ziet u ruimte om van een hoger tekort uit te gaan?

Zie antwoord bij vraag 7.

24
In hoeverre is het te verwachten dat de zorguitgaven zich zonder aanvullende maatregelen zullen ontwikkelen conform de veronderstelling van constante arrangementen?

In het verleden zijn de zorguitgaven sneller gegroeid dan het bbp, vanwege de inzettende vergrijzing, maar ook door hogere kwaliteit van zorg. Ook naar de toekomst is een snellere groei dan het bbp te verwachten. Om die reden worden in het Stabiliteitsprogramma de gevolgen van hogere zorguitgaven voor het houdbaarheidssaldo aangestipt. In de houdbaarheidstudie van het CPB is rekening gehouden met een groei van de zorguitgaven van bbp plus demografie. Daardoor stijgen de uitgaven aan zorg als percentage van bbp. Dit wordt duidelijk in tabel 5.1 en tabel 7 van het Stabiliteitsprogramma. Bij het opstellen van die tabellen was nog geen rekening gehouden met de opwaartse bijstelling van het bbp als gevolg van de revisie van de Nationale Rekeningen (ESA2010). Hierdoor moeten alle quotes gedeeld worden door 1,076 (de opwaartse bijstelling van het bbp bedraagt in 2010 7,6%). Voor het resulterende houdbaarheidsoverschot van 0,4% bbp heeft dit geen gevolgen. De aangepaste tabellen zullen in het definitieve Stabiliteitsprogramma worden opgenomen.

25
Wat is de informatiewaarde van het houdbaarheidssaldo als dit geen «voorspelling» van het meest realistische scenario voor de ontwikkeling van de overheidsfinanciën is?

Bij het maken van vergrijzingsommen hanteert het CPB, net als bijvoorbeeld de Europese Commissie en de OESO, het begrip van constante arrangementen. Dit betekent dat de toekomstige generaties in dezelfde mate van overheidsvoorzieningen profiteren als de huidige generaties. De toegevoegde waarde van een houdbaarheidstudie is antwoord geven op de vraag of het huidige beleid tot in de verre toekomst kan worden doorgezet.

26
Met hoeveel %-punt per jaar zijn de zorguitgaven sinds 2005 sneller gegroeid dan conform constante arrangementen?

Bij constante arrangementen groeien de uitgaven even snel als het bbp. Voor de zorg is ook de demografische ontwikkeling van belang, deze bedraagt circa 1% per jaar. In de periode 2005–2010 stegen de collectieve zorguitgaven met gemiddeld 5,7% per jaar. Het nominale bbp groeide in dezelfde periode met gemiddeld ongeveer 3,2% per jaar.

27
Kunt u per IBO toelichten wanneer het eindrapport aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden en of de rapporten dan direct vergezeld worden door een kabinetsreactie?

Op dit moment lopen er vijf Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO's): de effectiviteit van de politie, wapensystemen, zelfstandigen

zonder personeel, effectieve leerroutes in het funderend onderwijs en de pensioengelden van de collectieve sector. Alle rapporten worden na afronding en voorzien van een Kabinetsreactie aangeboden aan uw Kamer.

28
Hoeveel banen komen er cumulatief bij over de jaren 2015–2018? (tabel 1C)

In de jaren 2015 en 2016 stijgt de werkgelegenheid cumulatief met ongeveer 185.000 personen. Voor 2017–2018 zijn geen actuele CPB-ramingen beschikbaar.

29
Op welke gronden verwacht u dat de belasting op productie en invoer niet zal wijzigen in 2016?

In tabel 2a van het Stabiliteitsprogramma 2015 worden de inkomsten en uitgaven als percentage van het bbp gepresenteerd. De belastingontvangsten uit productie en invoer als percentage van het bbp zijn naar verwachting in 2016 gelijk aan 2015. De inkomsten uit productie en invoer uitgedrukt in euro's nemen in 2016 wel toe ten opzichte van 2015 en wel met 2,9%. Het bbp neemt in 2016 eveneens ook toe en wel met 2,7% (waardeontwikkeling bbp). Per saldo komt het aandeel van de belastingontvangsten als percentage van het bbp daarmee in 2016 net als in 2015 uit op 11,2%.

De toename van de belastinginkomsten op productie en invoer in 2016 betreft met name de btw-ontvangsten. Deze toename is gebaseerd op de verwachte waardegroei van de consumptie en de investeringen in woningen 2016 conform het CEP2015.

30
Op welke gronden verwacht u dat de belasting op inkomen en vermogen zal dalen in 2016?

Zoals in antwoord op vraag 29 is aangegeven worden in tabel 2a ook de inkomsten uit de belasting op inkomsten en vermogen uitgedrukt als percentage van het bbp. Dit aandeel neemt inderdaad af, maar de inkomsten uitgedrukt in euro's nemen in 2016 wel toe. Deze toename is echter kleiner dan de waardemutatie van het bbp in 2016, waardoor het aandeel van deze inkomsten in het bbp in 2016 lager uitkomt dan in 2015. Dit lagere aandeel in 2016 betreft met name de loon- en inkomstenbelasting.

De loon- en inkomensheffing bestaat uit een belastingdeel een deel premies volksverzekeringen. Economisch is de ontwikkeling van de totale inkomsten uit de loon- en inkomensheffing relevant en niet de onderverdeling daarvan naar belastingdeel en premiedeel. Immers, deze 2 posten worden geheven over dezelfde grondslag: inkomen uit werk en woning. De verdeling naar belastingdeel en premiedeel betreft meer een boekhoudkundige verdeling. In de Nationale Rekeningen wordt namelijk wel onderscheid gemaakt tussen belastingen en premies volksverzekeringen en tabel 2a van het Stabiliteitsprogramma is conform het ESA (European System of National Accounts). Het deel premies volksverzekeringen behoort volgens ESA tot de sociale lasten, regel 13 in tabel 2a van het Stabiliteitsprogramma 2015.

De totale inkomsten uit de loon- en inkomensheffing zowel in euro's als aandeel in het bbp nemen in 2016 toe. Dit is gebaseerd op de verwachting

dat de loonsom in 2016 sterker groeit dan het bbp met name als gevolg van de verwachte loonstijging in 2016 conform het CEP2016.

31
Op welke gronden verwacht u dat de belasting op kapitaal gelijk zal blijven in 2016?

De post 12c Kapitaalheffingen in tabel 2a van het Stabiliteitsprogramma 2015 betreft met name de schenk- en erfbelasting. De inkomsten uit de schenk- en erfbelasting als aandeel van het bbp bewegen zich over de tijd heen vrij stabiel rond de 0,2%. De verwachting is dat ook in 2016 dit aandeel uitkomt op 0,2%. In euro's nemen de inkomsten uit de schenk- en erfbelasting in 2016 wel toe, min of meer gelijk met de toename van het bbp.

32
Op welke gronden verwacht u dat de sociale lasten in 2016 zullen stijgen?

De sociale lasten zoals gepresenteerd in regel 13 van tabel 2a van het Stabiliteitsprogramma betreft de premies volksverzekeringen en de premies werknemersverzekeringen (werkloosheid en arbeidsongeschiktheid) en premies voor de Zorgverzekeringswet. De inkomsten van al deze premies stijgen in 2016 harder dan het bbp. In antwoord op vraag 29 is aangegeven dat de premies volksverzekeringen deel uit maken van de loon- en inkomensheffing en dat de ontwikkeling op het niveau van de loon- en inkomensheffing moet worden bekeken. In antwoord op vraag 29 wordt eveneens de ontwikkeling van de inkomsten uit de loon- en inkomensheffing in 2016 toegelicht. De ontvangsten uit de premies werknemersverzekeringen als aandeel in het bbp nemen in 2016 met name toe door de beleidsmatige verhoging van de arbeidsongeschiktheid premies. De hogere inkomsten uit de zorgverzekeringspremies 2016 worden eveneens veroorzaakt door hogere zorguitgaven. Vanwege lastendekkendheid zorgen hogere zorguitgaven eveneens voor hogere zorgpremies.

33
Hoe verhoudt de stijging van de belastingdruk in 2016 zich tot het streven om te komen tot lagere lasten op arbeid?

De stijging van de belasting- en premieontvangsten als aandeel in het bbp in 2016 komt doordat de inkomsten als gevolg van de economische ontwikkeling harder groeien dan het bbp. Voor een ander deel komt dit door beleid en hogere lastendekkende zorgpremies. Beleidsmatige lastenstijging was de afgelopen jaren nodig om de overheidsfinanciën weer op orde te brengen. Het streven van het kabinet is om de herziening van het belastingstelsel gepaard te laten gaan met een netto lastenverlichting.

34
Zijn de cijfers voor het actuele EMU-saldo zoals weergegeven in tabel 6 voor 2016 ook het financiële kader dat u voor de miljoenennota 2016 gaat gebruiken, of ziet u ruimte om van een hoger tekort uit te gaan?

Zie antwoord bij vraag 7.